

MEGHÍVÓ

HATALMI KÖZPONTOK
AZ
AVAR KAGANÁTUSBAN

A KECSKEMÉTI KATONA JÓZSEF MÚZEUM
ÉS AZ MTA BTK MŐT
KEREKASZTAL-KONFERENCIÁJA

2016. MÁJUS 26., 9:30-19:00
CIFRAPALOTA
KECSKEMÉT, RÁKÓCZI ÚT 1.

HATALMI KÖZPONTOK AZ AVAR KAGANÁTUSBAN

A Kecskeméti Katona József Múzeum és az MTA BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport
kerekasztal-konferenciája

2016. május 26.

Cifrapalota, Kecskemét, Rákóczi út 1.

9:30–10:00 **Regisztráció**

10:00–10:20 **Köszöntő**

Rosta Szabolcs, a Kecskeméti Katona József Múzeum igazgatója

Rídeg László, a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat elnöke

Hörcsök Imre, Kecskemét MJV Értékmegőrzési Bizottsága elnöke

10:20–12:20 **„NAGYURAK ÉS VEZÉREK” A DUNA-TISZA KÖZÉN** (elnök: Wicker Erika)

Wicker Erika: Nagyurak és vezérek. Kecskeméti Katona József Múzeum régészeti állandó kiállítása

Horváth M. Attila: Kagán vagy nem kagán? Érvek és ellenérvek, újabb adatok

Kovácsóczy Bernadett: Avar előkelő sírja Szalkszentmárton határából

Balogh Csilla: A hatalom fenntartó rendszere. Az avar fegyveres réteg temetkezései a Duna–Tisza közén

Gallina Zsolt – Szenthe Gergely: Egy „gazdag” késő avar sír Kiskunfélegyházán. Késő avar elit?

Marcsik Antónia – Molnár Erika: A Duna–Tisza köze avar korának biológiai rekonstrukciójáról

12:20–13:20 *Ebéd*

13:20–16:40 **TÁJ ÉS MEGTELEPEDÉS - REGIONÁLIS KÖZPONTOK** (elnök: Balogh Csilla)

Szentpéteri József: Az Avar Kaganátus hatalmi központjainak lokalizálási kísérlete hálózati elméleti megközelítéssel (egy lehetséges modell)

Felföldi Szabolcs: A folyók szerepe az Avar Kaganátusban

Sümegei Pál: Maros völgyi avar megtelepedés környezettörténeti vizsgálata

Szalontai Csaba: Berendezkedés a szegedi tájban. Egy mikrorégió újraértelmezett településrendje és hatalmi struktúrája az avar korban

14:40–15:00 *Szünet*

Vida Tivadar: Avar kori kulturális csoportok és hatalmi központok

Lőrinczy Gábor: Voltak-e regionális központok a Tiszántúlon a kora avar időszakban?

Madaras László: Gondolatok az avar kori társadalomról, szerkezetének változásairól és hatalmi központjainak lehetséges helyeiről a történeti és régészeti források egy lehetséges értelmezésének tükrében

Trugly Sándor: Komárom mint avar regionális hatalmi központ a Hajógyári temető tükrében

Romhányi Beatrix: A Kárpát-medence településtér-szerkezete a kora középkorban

16:40–17:00 *Szünet*

17:00–19:00 **KAPCSOLATOK ÉS HATALMI REPREZENTÁCIÓ** (elnök: Szentpéteri József)

Blay Adrien: A kora avar kori Kárpát-medence mediterráneumi kapcsolatai. Mi a „bizánci”?

Bollók Ádám: A bizánci diplomácia és az avar elit

Samu Levente: A Kárpát-medencei kora és középső avar kori övdíszek térbeli elrendeződése

Csikó Gergely: A fegyverek szerepe az avar kori hatalmi és társadalmi reprezentációban

Prohászka Péter: 8. századi bizánci és arab érmek a Kárpát-medencében

Zárszó: Szentpéteri József

HATALMI KÖZPONTOK AZ AVAR KAGANÁTUSBAN

(Az előadások tartalmi kivonata)

I.

„NAGYURAK ÉS VEZÉREK” A DUNA-TISZA KÖZÉN

Nagyurak és vezérek. Híres avar leletek a Kiskunságból. Kiállítás a kecskeméti Cifrapalotában

A Kecskeméti Katona József Múzeum első régészeti állandó kiállításának létrejöttét az ALFA-pályázat és saját erő tette lehetővé. Az új technikai megoldásokat is felvonultató kiállítás helyszíne egy teljesen sötét, fekete falú és padlójú, téglalap alakú szoba, mennyezetén leddel kirakott csillagos éggel. A hátsó szerelékes, súlylyesztett vitrinek a tágabb értelemben vett Kiskunságon előkerült legszebb avar aranyleleteket mutatják be. 1. A petőfiszállási, a kiskunfélegyháza-pákapusztai és a csanyteleki (másolat) vezéri sírok; 2-4. A kunbábonyi nagyúr ránk maradt hagyatéka; 5. Kardok vezéri sírokból: Kunbábony 2. sír, Kunpeszér, Kecel (másolat); 6. A bócsai nagyúr ránk maradt hagyatéka (másolat); 7. A nagykőrösi vezéri (nagyúri?) kard és a Kecskemét-Sallai úti vezéri sír; 8. Kora és közép avar aranyfülbevalók a Kiskunságból; 9. Előkelő kislány ékszerei Kiskőrösről (másolat); 10. Közép és késő avar kori fülbevalók – Férfiak hajdíszei – Préselt veretek; 11. Aranyozott, öntött bronz veretek – ahogy ránk maradtak, és amilyenek lehettek; 12. Aranyozott öntött bronz veretek, egyéb díszek – ahogy ránk maradtak, és amilyenek lehettek. A látogatókat két diaszerű információs blokk segíti a tájékozódásban, melyek a kora, illetve a közép és a késő avar kor rövid történetét, a vándorlás irányát, és a leletek által a környéken kirajzolt négy-négy csoportot (feltehetően a regionális központokat) mutatják be. (Megnyitó időpontja: 2014. július 18.)

Wicker Erika

Kagán vagy nem kagán? Érvok és ellenérvok, újabb adatok

Éppen 45 évvel ezelőtt kerültek elő a kunbábonyi avar kori sírok. A „nagyúr” leleteinek előkerülése feletti örömet és a sír teljes feldúlása feletti bánatot a lelőhely hitelesítése, valamint az elveszett leletek krimibe illő begyűjtése, majd aprólékos feldolgozása követte. A kunbábonyi leleteket bemutató könyv megjelenését követő huszonöt évben számos publikáció jelent meg, melyek szerzői részben a korábbi leletek újraértékelésével, illetve az azóta előkerült leletek figyelembevételével írták le jobbitó vagy ellenvéleményüket, főként a kunbábonyi 1. sír leleteiről, tulajdonosának jogállásáról, és a leletek koráról. A legfontosabbnak látszó érvelés szerint a Kunbábonyban eltemetett elhunyt nem lehetett kagán. Az előadás e témakörhöz tesz hozzá néhány érvet és ellenérvet, továbbá néhány újabb adatot.

Horváth M. Attila

Avar előkelő sírja Szalkszentmárton határából

2015 novemberében a Bács-Kiskun megyei Szalkszentmárton település külterületén zajló leletmentő feltárás során egy avar kori lovassír került elő, amelyben – a sír jellege, a temetés módja, az eltemetett viseleti elemek és mellékletek alapján – egy, az avar kori vezető réteghez tartozó előkelő személy nyugodott. A sír több szempontból is eltér mind a vezető réteg sírjaiban megfigyeltéktől, mind a Duna-Tisza közén általánosan elterjedtnek tekintett szokásoktól. Előkerülési körülményei (teljes egészében régész által feltárt), valamint a feltárás során tett megfigyelések a kutatás számos kérdésében (temetkezési szokások területi változásai, a reprezentáció tárgyi emlékei, hatalmi központok földrajzi elhelyezkedése, a központ és a periféria avar kori problematikája) hozhatnak új eredményeket.

Kovácsóczy Bernadett

A hatalom fenntartó rendszere – Az avar fegyveres réteg temetkezései a Duna-Tisza közén

Az avar korban – leginkább a korszakra jellemző fegyverdeponálási szokások következtében – nehezen vizsgálható a fegyveres réteg létének, jellegének kérdése annak ellenére, hogy az egyes időszakokban meglehetősen jól ismert offenzív avar külpolitika és a sztyeppi-nomád birodalmak struktúrája alapján biztosra vehetjük létezését. Az előadás az első részében átfogó képet nyújt a Duna-Tisza köze fegyveres avar kori sírjairól.

Ezek ismeretében, elsősorban a lelőhelyek területi elhelyezkedés alapján a Duna–Tisza közére lokalizált hatalmi központ – egy lehetséges – térhasználati modelljének bemutatása áll az előadás fókuszában, ami egyben a hatalom gyakorlására és fenntartására, vagyis az Avar Kaganátus térszervezetére is információkat szolgáltat. Ezen keresztül kerül vizsgálat alá, hogy a Duna–Tisza köze északi fele, mely a kora avar időszak második felében vezéri szállásterület(ek)ként szolgált, hasonló szerepet játszott-e az avar kor második felében, vagyis területileg (és akár politikailag is) folyamatosnak tarthatjuk-e a hatalmi központot, s mit árulnak el a régészeti leletek e területnek az Avar Kaganátus más, regionális központjaihoz való viszonyáról.

Balogh Csilla

Egy „gazdag” késő avar sír Kiskunfélegyházán. Késő avar elit?

A lelőhely a Duna–Tisza közti Homokhátság keleti részén fekszik. Az egykori lösztalajú erdős sztyeppnek csak a töredéke maradt meg itt, homoki erdős sztyepp már nagyobb számban található. A lelőhely térségének felszíne nem egyenletesen sík, mert szikes laposok, időnként tavakkal kitöltött mélyedések tarkítják, de gyakoriak a lösszel fedett homokbucka-formák is. A lelőhely-részlet megelőző feltárása 2007. október 13-tól december 7-ig tartott. Ez idő alatt 26227 m² feltárására, és 450 objektum elkülönítésére került sor. A lelőhely-részen a laza szerkezetű, késő avar kori település volt az uralkodó, ahol a nagyszámú karámárok alapján az állattartásnak meghatározó szerepe lehetett. A feltárt rész délkeleti, mélyebb fekvésű végén számos nagyméretű kopolyakút került elő. A telepobjektumok mellett 30–40 méterre egymástól három Ny–K-i tájolású sírt is találtunk, melyek közül csak az egyikből került elő datálásra alkalmas lelet. Az avar harcost vaspántokkal összefogott deszkakoporsóban helyezték a sírba, ijával együtt. A sírból származó öntött bronz övgarnitúra (öv és mellékszíjveretek, bújtató, kettőslapú laposindás kisszíjvégek) és a kézi korongon formált edény a késő avar kor második felére keltezi a sírt. A sírrablás ellenére a temetkezésben maradt leletek jól mutatják a késő avar kori elithez tartozó személyek kapcsolatrendszerét: a Kárpát-medencei „késő avar” kultúra jellegzetes elemei mellett a sírban a területről kifelé mutató kapcsolatokra utaló leletek is megtalálhatóak.

Gallina Zsolt – Szenthe Gergely

A Duna-Tisza köze avar korának biológiai rekonstrukciójáról

Az avarok és az avar kor bonyolult heterogenitására vonatkozóan nagyon sok irodalmi adat áll rendelkezésünkre. Ezek egy része összefoglaló tanulmány, melyek a népesség metrikus paramétereinek statisztikai analizésére, taxonómiai- és/vagy patológiai elemzésére vonatkoznak, míg a tanulmányok másik része kisebb esetszámú szériák embertani anyagának különböző szempontok szerinti feldolgozását mutatja be. Eddigi munkák alapján ismert, hogy az avarok egyik komponense mongolid jellegű (feltehetően belső-ázsiai eredetű), azonban a Kárpát-medence területére érkező avarság ázsiai őshazájából, a dél-orosz sztyeppre övezetéből számos etnikailag nem avar törzset vagy néptöredéket is hozott magával. Etnogenezisük kialakulásában minden bizonnyal a helyi őslakoságnak is szerepe lehetett. Az avar kor heterogenitásának szinte a legjobban kutatott területe a Duna–Tisza köze. Az előadás egyik célkitűzése, hogy körvonalazza e terület embertani anyagának biológiai rekonstrukcióját a régi és az új eredmények alapján, másrészt, hogy bemutassa – a jelenleg rendelkezésünkre álló – ún. „vezéri” sírok általános antropológiai módszerekkel feldolgozott embertani leleteit.

Marcsik Antónia – Molnár Erika

II. TÁJ ÉS MEGTELEPEDÉS – REGIONÁLIS KÖZPONTOK

Az Avar Kaganátus hatalmi központjainak lokalizálási kísérlete hálózat-elméleti megközelítéssel (egy lehetséges modell)

Az avar kori településterület, illetve településszerkezet térbeli és időbeli változásainak bemutatása jelenleg még csupán a korabeli temetkezések térképes rögzítésével történhet. Az előadás a településhálózat csomópontjaira, a korabeli hatalmi központokra utaló történeti és régészeti forrásokat egy napjainkban egyre sokoldalúbban használt módszerrel – hálózatelméleti megközelítéssel – vizsgálja. A kutatástörténeti visszatekintésen

túl kísérletet tesz a Kárpát-medence 6–9. századi településhálózatának egyfajta modellezésére és a továbblépés feltételeinek bemutatására.

Szentpéteri József

A folyók szerepe az Avar Kaganátusban

Az előadás célja, hogy összefoglaló képet adjon azokról a kérdésekről és problémákról, melyek az Avar Kaganátus és a földrajzi környezetében található folyók bonyolult kapcsolatrendszerével függnek össze. A szerző évekkal ezelőtt – a nomádok és a folyók általános kapcsolatrendszerét vizsgálva – a nomádok folyókon történő átkelésének problematikájával foglalkozott; az akkor megkezdett kutatási irányt jelen előadásban az Avar Kaganátus vonatkozásában viszi tovább. Célja nem csak az avarok és a folyók kapcsolatára vonatkozó írott és régészeti források összegyűjtése, de olyan fontos – a szakirodalomban teret nyert – nézetek részletes vizsgálata is, mint a kagáni központ(ok) folyó és/vagy tó közelében történő lokalizációja, s ennek eurázsiai analógiái. Ezen kérdések komoly relevanciával bírnak az Avar Kaganátus kereskedelmi útvonalai, az avar kori településhálózat és az avar kori térszervezés kérdésköreivel kapcsolatban is, így az előadás részben ezeket a problémákat is érinti.

Felföldi Szabolcs

A Maros-völgyi avar megtelepedés környezettörténeti vizsgálata

A Maros mentén a Szegedi Tudományegyetem Földtani és Őslénytani Tanszéke több avar lelőhelyen, a nagyszentmiklósi kincs lelőhelyétől kezdődően egészen a Maros folyó szegedi torkolatáig végzett régészeti geológiai, környezettörténeti vizsgálatokat. A legsokrétűbb és legfontosabb vizsgálatok egyikére a Makó 43. számú út kialakítását megelőző régészeti feltárásoknál, a makói Nagy Mikócsa halomnál és környékén található avar lelőhelyeken került sor. Ezen a lelőhelyen a részletes üledékföldtani, talajtani elemzések mellett pollenanalitikai, növényi opalit (fitolit), szenült famaradványokra kiterjedő anthrakológiai és más archeobotanikai, archeozoológiai vizsgálatok is történtek. Az előadás az itt található avar megtelepedések régészeti geológiai, geoarcheológiai és környezettörténeti elemzéseit mutatja be. A környezettörténeti adatok alapján a népvándorlaskorban az emberi hatások a vizsgált területen erőteljesen lecsökkentek, a növénytermesztés szerepe csökkent, viszont az állattenyésztés megemelkedhetett, mert a rágást és a taposást kedvelő gyomok erőteljes aránynövekedése figyelhető meg, miközben a gabonapollenek aránya lecsökkent a császárkori szinthez képest. A terület vegetációjának és valószínűleg a talajképződésének a regenerációja indulhatott meg, és az egyes területeken bizonyos néhány száz éves környezeti regenerálódás is megindulhatott. Ugyanakkor az avar megtelepedés környezetében erőteljes emberi hatások alakultak ki, és az állattenyésztést jelző változások mellett kis kiterjedésű, lokális növénytermesztést is bizonyítani lehetett.

Sümegei Pál – Törőcsik Tünde – Sümegei Balázs Pál – Persaits Gergő – Bíró Nikoletta –
Náfrádi Katalin – Jakab Gusztáv – Gulyás András – Molnár Mihály

Berendezkedés a szegedi tájban. Egy mikrorégió újraértelmezett településrendje és hatalmi struktúrája az avar korban

A Szeged környéki avar kori településrend vizsgálatában az 1980-as évek óta érdemi változás nem történt. Az akkor felvázolt településtörténeti-hatalmi berendezkedés a jól ismert, több évtizede feltárt lelőhelyek alapján készült el. Az elmúlt 10 évben előkerült új avar temetők miatt azonban fontossá vált felülvizsgálata. Az ennek során kapott új értelmezéshez a mikrorégió közelmúltban elkészített környezettörténeti rekonstrukciója biztosította az alapokat. Különösen fontos, hogy egy korszak településrendjét és a lehetséges hatalmi központjait ne önmagukban, hanem az adott kor táji környezetében értelmezzük; erre az eddigi hatalmi központok felvázolása közben alig-alig fordított figyelmet a kutatás.

Szalontai Csaba

Avar kori kulturális csoportok és hatalmi központok

Az avar kor elején a Kárpát-medencében többféle kulturális és etnikai csoport különíthető el. Az alföldi területek jelentős részben a betelepült, sztyeppe eredetű avarok uralma alá kerültek. Az eurázsiai nomád származású népesség katonai előkelőinek aranyban gazdag fegyveres sírjai a vezetőréteg szállásterületére utalnak (Kunbábony, Kunágota, Bócsa). A Dunántúlon a Meroving kultúrájú közösségek fegyverrel temetkező elit-

je, a gazdag leletegyüttesek egy hierarchizált felépítésű, belső autonómiával rendelkező, feltehetően germán eredetű társadalom képét sugallják. Az előadás a sírleletek segítségével körvonalazható feltételezett uralmi központok „központi hely” szerepének vizsgálatára törekszik. A kérdés lényege, hogy igazolható-e adott térségben az elit jelenléte (pl. import- és luxustárgyak, diplomáciai ajándékok), valamint a hely katonai, gazdasági, igazgatási és vallási központra utaló funkciói. Az elemzésbe a Dunántúlon nemcsak a sírok, hanem a települések leletanyaga is bevonható.

Vida Tivadar

Voltak-e a Tiszántúlon regionális központok a kora avar korban?

Az előadás először röviden ismerteti a terület kutatástörténetének azon szeletét, ahol a korszak kutatói a lehetséges központokkal foglalkoztak. Ezt követően a rendelkezésre álló sírok és temetők segítségével bemutatja a Tiszától keletre eső, az Aranka völgyétől a Kistisza vonaláig terjedő terület „településhálózatát”, majd megkísérli felvázolni a terület települési zónáit. A politikai-katonai hatalmat jelző regionális központokat általában a nemesfémek kiemelkedő nagysága, a presztízs javak és a fegyverek koncentrációja alapján próbálták körvonalazni. A szerző a területen eddig ismerté vált, nemesfémekben gazdag, kiemelkedő síregyüttesek, a gazdag fegyveres férfisírok és a fegyvermellékletek számbavételével kísérli meg a lehetséges hatalmi központok lokalizálását, és röviden kitér az ötvössírok és a regionális központok viszonyára is.

Lőrinczy Gábor

Gondolatok az avar kori társadalomról, szerkezetének változásairól és hatalmi központjainak lehetséges helyeiről a történeti és régészeti források egy lehetséges értelmezésének tükrében

Időben és térben bármely társadalom belső szerkezetének vizsgálata és a hatalmi központok helye között könnyen belátható összefüggés van. Így van ez feltehetőleg az 567/568 és a 9. század első évtizede között a Kárpát-medencét birtokló ún. Avar Birodalom esetében is. Tehát a hatalmi központok helyének meghatározása nagymértékben függ a társadalmi szerkezet mibenlététől. Ennek a lehetőség szerinti pontos leírása után lehetséges – immáron a régészeti anyag bevonásával – a hatalmi centrumokról egyáltalán képet alkotni. E bonyolult és összetett vizsgálódási folyamatba mind az írásos, mind pedig a tárgyi dokumentumokat be lehet és be kell vonni.

Madaras László

Komárom mint regionális avar hatalmi központ a Hajógyári temető tükrében

A város területén talált nyolc temetőrészlet, a sok esetben páratlanul gazdag leletanyag, valamint e zárt területen belül a lovassírok kiemelkedően nagy száma (eddig összesen 103 sír került elő) már a kezdetekkor előrevetítette e térség kiemelkedő katonai-stratégiai szerepét, jelentőségét. A Kárpát-medencei avar társadalom elemzésekor Bóna István is arra gondolt, hogy esetleg az egyik méltóság, a tudun szállásterületére és annak kíséretére utalhat a Duna fölött Komárom-Hajógyár és pl. Zsitvató temetőinek a sok lovas temetkezése, valamint az aranyozott öv- és lószerszámvereteik ötvösművészeti gazdagsága, sokszínűsége. A komárom-hajógyári temető kisebb kiterjedésű, viszont a mindössze 153 sírból álló temető 63 lovassírt (41,2%) rejtett. Feltételezésünk szerint tehát a gazdag komáromi „lovas temetők” (e katonai kíséret) közelében rejtőzhet egy avar méltóság sírja is.

Trugly Sándor

A Kárpát-medence településtér-szerkezete a kora középkorban

A Kárpát-medence kora középkori, az időben változó településhálózatának rekonstrukciója a felhasználható források sajátosságai és korlátai miatt nem lehetséges, a régészeti források azonban lehetőséget adnak a lakott területek használatának, illetve e terek hierarchiájának, azok változásainak vizsgálatára. Az előadás a régészeti adatok mellett Árpád-kori írott forrásokat is bevonva mutatja be a kora középkori településhálózat egyik lehetséges rendező tényezőjét, az úthálózatot, pontosabban a közlekedő folyosókat. Ezen belül a fő téma az erdélyi só szállítási útjai, illetve azok változásai, valamint ezzel összefüggésben az ezeket kontrolláló közösség régészeti hagyatéka, elsősorban a temetkezések.

Romhányi Beatrix

III. KAPCSOLATOK ÉS HATALMI REPREZENTÁCIÓ

A kora avar kori Kárpát-medence mediterráneumi kapcsolatai. Mi a „bizánci”?

Az előadás a kora avar kori Kárpát-medence mediterráneumi kapcsolatainak sokszínűségét, összetett kulturális kapcsolatait vizsgálja – elsősorban a női szférához tartozó leletek kapcsán. A bizánci régészet fejlődése és a Mediterráneum területéről előkerült újabb leletanyagok tükrében ugyanis a kora avar kor „bizánci” kapcsolatait immár közelebbről is meg lehet vizsgálni. Az eddigi kutatási eredmények is rámutattak már a kora avar kori anyagi kultúra összetettségére; az előadás ezt folytatva szeretné együtt láttatni ezeket a különböző irányból érkező hatásokat, és ennek kapcsán kitér az eddig gyűjtőfogalomként használt „bizánci” kifejezés használatából eredő módszertani problémákra is.

Blay Adrien

A bizánci diplomácia és az avar elit

Az avarok európai írott forrásokban történő egyik első megjelenése Konstantinápolyba, a bizánci császári udvarba vezet az ezen újonnan érkező nép története iránt érdeklődő kutatót. Habár a követek kilétét nem ismerjük, a bizánci író nem mulasztotta el feljegyezni azt az egyébként kézenfekvő tényt, hogy a bizánci uralkodó a követek megajándékozása mellett arról is gondoskodott, hogy az őket küldő „uraik kezébe” is megfelelő ajándékokat juttassanak el. Az első – egyelőre a diplomáciai bemutatkozó lépésekre korlátozódó – alkalmat a későbbiekben számos hasonló követte. Az elitek közötti, rituális jelleget öltő ajándékcseré lenyomatait szerencsés esetekben direkt vagy indirekt formában a ránk maradt tárgyi anyag is megőrizte. Ahhoz, hogy e közvetlen vagy közvetett lenyomatokat pontosabban meg tudjuk határozni, és egykori kontextusuknak megfelelően értelmezhesük, több út is elvezethet. Kiindulásként jelen előadás az egyik ilyen lehetséges út bemutatására tesz kísérletet: a késő ókori írott forrásokban megőrződött, a bizánciak által a szomszédos népeknek juttatott diplomáciai ajándékok rendszerét kísérli meg vázlatosan áttekinteni. Ezáltal egyrészt támpontokat nyerhetünk arra, milyen ajándékok kerül(het)tek a diplomáciai érintkezéseket az irányításuk alatt tartók, azaz az avar elit tagjainak a tulajdonába. Másrészt képet kaphatunk arról, mennyire voltak ezek az értékes áruk személyre szabottan egy-egy nép vezetőinek szánt, az ő értékrendjüket és életmódjukat figyelembe vevő/türköző tárgyak-tárgyegyüttesek. E presztízstárgyak Kárpát-medencei megjelenését, illetve koncentrációját pedig joggal várhatjuk az(ok)on a vidék(ek)en, ahol a hatalom birtokosai uralmi központjaikat berendezték.

Bollók Ádám

A Kárpát-medencei kora és közép avar kori övdíszek térbeli elrendeződése

Az előadás a Kárpát-medencében a 6. század végétől a 7. század végéig előforduló övdísz-típusok elterjedését és térbeli elrendeződését vizsgálja, melyhez az alapot azok mennyiségi rendszerezése nyújtja. Külön hangsúlyt kap a helyi innovációk vizsgálata: melyek voltak az egyedi alkotásokban leggazdagabb régiók, milyen okai lehetnek a nagy variabilitásnak, melyek a kevésbé „aktív” régiók, milyen képet mutatnak ehhez képest a szélesebb területeken elterjedt típusok? A vizsgálat nem kerülheti el a lehetséges importtárgyak elterjedésével való összevetést sem. A felsejülő struktúrák mögötti lehetséges tartalmak hozzájárulhatnak a kora és közép avar kori hatalmi centrumok és változásaik mélyebb megértéséhez. A vizsgálatok elvégzése és az eredmények megjelenítése elsősorban a geoinformatika eszközeivel történik.

Samu Levente

A fegyverek szerepe az avar kori hatalmi és társadalmi reprezentációban

Az avar korból ismert nagyszámú fegyveres sír lehetőséget nyújt a fegyverek deponálásával kapcsolatos temetkezési szokások több szempontú vizsgálatára, és azok társadalmi, hatalmi vagy rituális jelentésének értelmezésére. Az előadás példákkal illusztrálva mutatja be, hogy a fegyvermelléklet hazai és külföldi modellek alapján milyen módokon lehet felhasználni az egykori társadalmi jelentéseik rekonstrukciójára. Kísérletet tesz a fegyvermelléklet fogalmának definiálására, elválasztva azt a fegyverek sírba tételének egyéb módjaitól. A fegyverek pusztán előfordulásán túl azok száma, mérete, sokfélesége és korrelációi a sír egyéb adataival (rí-

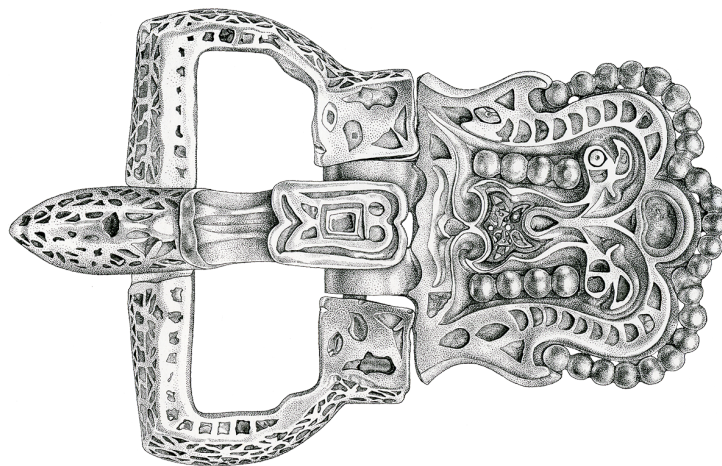
tus, mellékletek és antropológiai adatok) olyan megfigyelések és statisztikai elemzések kiindulópontjaiként szolgálhatnak, amelyek segíthetnek egy adott személy társadalmi helyzetének a meghatározását. A témának a Duna-Tisza közén a rendkívül gazdag mellékletű fegyveres férfisirók kiemelkedő száma különleges jelentőséget ad, melyek vizsgálata talán a korszak hatalmi viszonyainak megválaszolásához is hozzájárulhat.

Csiky Gergely

8. századi bizánci és arab érmek a Kárpát-medencében

Az előadásban azon bizánci és arab arany érmek bemutatására és értelmezésére kerül sor, melyek a Kárpát-medencében kerültek elő. A sort egy újabb arab dínárral gazdagíthatjuk, amely Hódmezővásárhelyről jutott a Nemzeti Múzeum gyűjteményébe. A különböző, sokszor ellentmondó elképzelések ismertetése mellett sor kerül azon folyamatok bemutatására is, melyek eredményeként az arab dínárok megjelentek a Kárpát-medence régészeti leletanyagában.

Prohászka Péter

ELŐADÓK, SZERZŐK

BALOGH CSILLA PhD – régész, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü/İstanbul Eyyetem Turkolójiai Kutatóintézet, İsztabmul, Törökország – csillabal@gmail.com

BÍRÓ NIKOLETTA – geológus, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged

BLAY ADRIENN – régész, Eötvös Lorand Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet, Budapest – blayadri@gmail.com

BOLLÓK ÁDÁM PhD – régész, Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest – bollok.adam@btk.mta.hu

CSIKY GERGELY PhD – régész, Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest – csiky.gergely@btk.mta.hu

FELFÖLDI SZABOLCS PhD – régész, Szegedi Tudományegyetem BTK, Régészeti Tanszék, Szeged – felfoldi.szabolcs@antiq.u-szeged.hu

F. ROMHÁNYI BEATRIX DSc – történész-régész, Károli Gáspár Református Eyyetem, Budapest – t.romhanyi@gmail.com

GALLINA JÓZSEF ZSOLT – régész, Ásatárs Kft, Kecskemét – gallinazsolt@gmail.com

GULYÁS ANDRÁS – régész, Szarvasi Tessedik Sámuel Múzeum és Szárazmalom; Városi Könyvtár, Szarvas – Gulyas_andris@yahoo.co.uk

HORVÁTH M. ATILA – régész, Budapest Történeti Múzeum Aquincumi Múzeuma, Budapest – horvatha@mail.btm.hu

JAKAB GUSZTÁV PhD – biológus, Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest; Szent István Eyyetem Tessedik Campus, Szarvas; Víz- és Környezetgazdálkodási Intézet, Szarvas

KOVACSÓCZY BERNADETT – régész, Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét – kbetti@kkjm.hu

LŐRINCZY GÁBOR – régész, korábbi munkahely: Móra Ferenc Múzeum, Szeged – lorinczyg@gmail.com

MADARAS LÁSZLÓ CSc – régész, Damjanich János Múzeum, Szolnok – madar@djm.hu

MARCSIK ANTÓNIA CSc – biológus, antropológus, korábbi munkahely: Szegedi Tudományegyetem TTIK Embertani Tanszék, Szeged – antonia.marcsik@gmail.com

MOLNÁR ERIKA PhD – antropológus, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Biológia Intézet, Embertani Tanszék, Szeged – balinte@bio.u-szeged.hu

MOLNÁR MIHÁLY PhD – fizikus, Magyar Tudományos Akadémia ATOMKI Hertelendi Ede Környezetizotóp Laboratórium, Debrecen – molnar.mihaly@atomki.mta.hu

NÁFRÁDI KATALIN PhD – paleontológus, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged – nafradi@geo.u-szeged.hu

PERSAITS GERGŐ PhD – paleontológus, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged

PROHÁSZKA PÉTER PhD – Marie Curie Fellow, Archeologický ústav SAV, Nitra/Szlovák Tudományos Akadémia Régészeti Intézete, Nyitra, Szlovákia – prohaszkapeter1975@gmail.com

SAMU LEVENTE – régész, Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet, Budapest – samulevente@gmail.com

SÜMEGI BALÁZS PÁL – környezetmérnök, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged; Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest – sumegi.balazs.pal@gmail.com

SÜMEGI PÁL DSc – paleontológus, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged; Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest – sumegi@geo.u-szeged.hu

SZALONTAI CSABA PhD – régész, Szeged – csaba.szalontai@gmail.com

SZENTHE GERGELY PhD – régész, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest – szenthe.gergely@hnm.hu

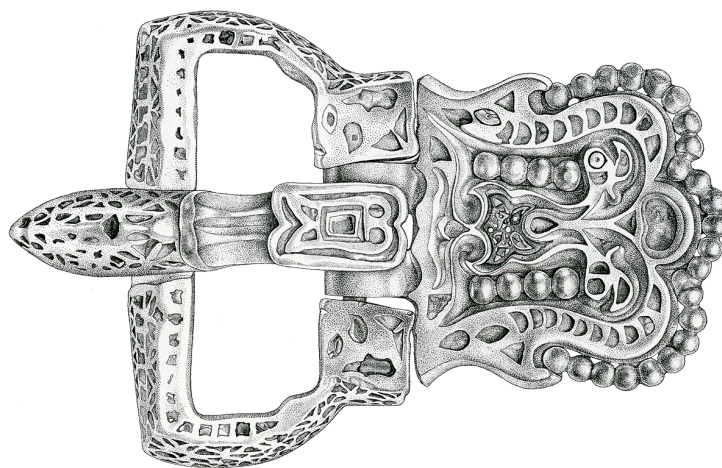
SZENTPÉTERI JÓZSEF CSc – régész, Magyar Tudományos Akadémia BTK, Történettudományi Intézet, Budapest – Szentpeteri.Jozsef@btk.mta.hu

TÖRŐCSIK TÜNDE – paleontológus, Szegedi Tudományegyetem TTIK, Földtani és Őslénytani Tanszék, Szeged; Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest – ttorocsik63@gmail.com

TRUGLY SÁNDOR dr. – régész, Magyar Nemzeti Múzeum Vármúzeuma, Esztergom – truglysandor@free-mail.hu

VIDA TIVADAR CSc – régész, Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet / Magyar Tudományos Akadémia BTK, Régészeti Intézet, Budapest – vida.tivadar@elte.hu

WICKER ERIKA PhD – régész, Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét – wicker@kkjm.hu

A KONFERENCIA SZERVEZŐI:

Balogh Csilla

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Arařtırmaları Enstitüsü /
İstanbul Eyyetem Turkológiai Kutatóintézet, İstanbul, Törökország

Szentpéteri József

Magyar Tudományos Akadémia BTK, Történettudományi Intézet, Budapest

Wicker Erika

Kecskeméti Katona József Múzeum, Kecskemét

TÁMOGATÓK:

Kecskeméti Katona József Múzeum

Ásatárs Kft.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

Wicker Erika

F. k.: *Rosta Szabolcs* múzeumigazgató

